

УДК 81'343.47:82-343=112.2:81'25-161.1

РОМАНОВА Наталя – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри німецької та романської філології, Херсонський державний університет, вул. Університетська, 27, Херсон, 73000, Україна (vissensvelt@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7444-3811>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.45.35>

Бібліографічний опис статті: Романова, Н. (2021). Емотивна лексика німецьких народних казок у російськомовному перекладі. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 45, 386–397. doi: 10.24919/2522-4565.2021.45.35.

ЕМОТИВНА ЛЕКСИКА НІМЕЦЬКИХ НАРОДНИХ КАЗОК У РОСІЙСЬКОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Анотація. У статті йдеться про особливості відтворення емотивної лексики німецькомовних народних казок російською мовою. Емотивна лексика – носій емоцій людини/тварини – дає змогу долучитися до фонових знань етносу про феномен, окреслити специфіку емоційної сфери, встановити типові ознаки емоцій, реконструювати ставлення людини/тварини до навколишнього світу, індивідуалізувати казкових персонажів. Основні функції емотивної лексики спрямовані на номінацію, вираження й опис емоцій. Установлено, що емоції в оригіналі пов'язані з кількома різновидами переживань, зокрема негативними (сум, печаль, кривда, обурення, сором, нетерпіння, презирство, гнів, лють, злість, ненависть, невдоволення, самотність, помста, тривога, боязнь, страх, жах, заздрість, біль), позитивними (подив, лагідність, інтерес, згода, терпіння, вдячність, хоробрість, задоволення, радість, щастя, гордість, любов, симпатія), нейтральними (спокій), невизначеними (не страх, не сум, не радість, не щастя, не спокій). Той чи той різновид переживань указує на відповідне ставлення етносу до предметів і явищ дійсності. Домінування негативних переживань свідчить про негативне ставлення німців до навколишнього світу, оскільки він не відповідає їхнім потребам і запитам. Показано, що в перекладі емоції об'єктивовані на рівні слова, словосполучення, речення із залученням словникових, контекстових і текстових значень та врахуванням національно-культурної традиції. Орієнтуючись на ментальність цільової аудиторії та дотримуючись норм мови перекладу, перекладач реалізує більшою мірою стратегію одомашнення, що передбачає три основні тактики: змістове, стилістичне та формальне адаптування. Змістове адаптування включає у себе заміну, вилучення, додавання, смисловий розвиток, стилістично апелює до антонімічного перекладу, стилістичної спеціалізації, нейтралізації або компенсації, згортання й розгортання емотивної лексики, формальне вті-

лене через уживання структурно-функціональних елементів російської мови, які не мають аналогів у німецькій мові. Виокремлено й нейтральну перекладацьку стратегію, яка збігається з калькуванням.

Ключові слова: емоції, семантика емоцій, емотивна лексика, фольклорна казка, трансформації, переклад.

ROMANOVA Natalia – Doctor of Philological Sciences, Associate Professor, Professor at the German and Romance Philology Department, Kherson State University, 27, Universitetska str., Kherson, 73000, Ukraine (vissensvelt@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7444-3811>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.45.35>

To cite this article: Romanova, N. (2021). Emotyvna leksyka nimetskykh narodnykh kazok u rosiiskomovnomu perekladі [Emotive vocabulary of German folk tales in Russian translation]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. «Philology» Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 45, 386–397. doi: 10.24919/2522-4565.2021.45.35 [in Ukrainian].*

EMOTIVE VOCABULARY OF GERMAN FOLK TALES IN RUSSIAN TRANSLATION

Summary. *The article is devoted to the peculiarities of translation the emotive vocabulary of German-language folk tales in Russian. Emotive vocabulary – the carrier of human/animal emotions – allows you to join the background knowledge of the phenomenon, to outline the specifics of the emotional sphere, to establish typical signs of emotions, to reconstruct the human/animal attitude to the world, to individualize fairy-tale characters. The main functions of emotive vocabulary are aimed at the nomination, expression and description of emotions. Emotions In original emotions are associated with several types of experiences, including negative – sadness, grief, resentment, indignation, shame, impatience, contempt, fear, horror, envy, pain, positive – surprise, gentleness, interest, consent, patience, gratitude, courage, satisfaction, joy, happiness, pride, love, sympathy, neutral – calm, indefinite – fearlessness, no sadness, no joy, unhappiness, anxiety. One or another kind of experience indicates the appropriate attitude of the ethnos to objects and phenomena of reality. The dominance of negative experiences indicates a negative attitude of Germans to the world around them, because it does not meet their needs and demands. It is shows that in the translation of emotions both cited at the level of words, phrases, sentences with the involvement of vocabulary, contextual and textual meanings and taking into account the national and cultural tradition. Focusing on the mentality of the target audience and adhering to the norms of the language of translation, the translator implements to a greater extent the strategy of domestication, which involves three main tactics: semantic, stylistic and formal adaptations. Semantic adaptation includes replacement, removal, addition, semantic development, stylistic adaptation appeals to antonymous translation, stylistic specialization, neutralization or compensation, folding and unfolding of emotive*

vocabulary, formal adaptation is embodied through the use of structural and functional elements of the Russian language, which have no analogues in German language. A neutral translation strategy that coincides with tracing has also been singled out.

Key words: *emotions, semantics of emotion, emotive vocabulary, folk tale, transformations, translation.*

Постановка проблеми. Вербалізація емоцій, що століттями ігнорувалася більшістю мовознавців, перебуває у колі лінгвістичних інтересів відносно недавно – з кінця ХХ ст., перекладачі ж долучилися до цього феномену на початку зародження людської цивілізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як відомо, правила й норми перекладу змінюються, є неоднаковими для всіх випадків функціонування мови. Приміром, у художніх творах сьогодення «панує лише одна функція – естетична, а аспекти пізнання, виховання та розваги властиві йому як неголовні компоненти» (Кияк, 2006, с. 462); у публіцистиці на передній план висувують формування громадської думки, що ґрунтується на експресивності мовних одиниць (Кияк, 2006, с. 402); у фольклорній казці поєднують зазначені вище функції художніх творів (Казка); у дитячій літературі виокремлюють розважальну функцію (Здражко, 2014) тощо. Отже, під час відтворення емоцій перекладач повинен ураховувати функціональний стиль і жанр твору. Сюди додається й перекладацька стратегія, вибір якої почав «формуватися лише у другій половині ХХ ст.» (Здражко, 2014).

Перекладацькі труднощі емотивної лексики та емоцій висвітлюють вітчизняні й зарубіжні дослідники (Головацька, 2017; Лук'янова, 2020; Яскевич, 2011; Hermans, 2004; Orosz, 1999). Причину цих труднощів убачають в обмежені кодифікації лексичних одиниць, їх культурно-маркованому характері (Ю. Головацька; F. Hermans), життєвому, емоційному, професійному досвіді, віці, спеціальних знаннях про предмет (Т. Г. Лук'янова; R. Orosz), мовній картині світу й творчій манері автора (О. К. Яскевич), «розбіжності в емоційній забарвленості та в образності» (Ольшанська, 2019, с. 153) тощо. Огляд літератури дає підстави до висновку, що найбільший інтерес виявляють до відтворення емотивної лексики художніх творів прозового й поетичного характеру. Усе це характеризує емотивну лексику більшою мірою як естетично переосмислену та художньо освоєну або осмислену автором. Але не менш істотною є потреба пізнати її як мовне вираження емоцій. Цим умотивуємо **актуальність** нашої студії.

Метою статті є виявлення особливостей відтворення емотивної лексики німецьких народних казок у російськомовному перекладі.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**, як-от: 1) розкрити поняття «емотивна лексика»; 2) окреслити парадигму емоцій, вербалізованих в емпіричному матеріалі; 3) з'ясувати особливості перекладу феномену.

Виклад матеріалу. Термін «емотивна лексика» запропонував у 80-х роках ХХ ст. В.І. Шаховський. Учений тлумачить його як засіб емоційної комунікації на тлі загальноновживаної лексико-семантичної системи мови (Шаховський, 2008).

Ми розглядаємо емотивну лексику як сукупність слів і словосполучень, що позначають емоції людини/тварини.

Спостереження над найбільш актуальними, на думку Л. Денеке, казками братів Грімм показує (Deneke, 1990, s. 72), що парадигма емоцій репрезентована кількома основними різновидами переживань: **негативними** – сум, печаль, кривда, обурення, сором, нетерпіння, презирство, гнів, лють, злість, ненависть, невдоволення, самотність, помста, тривога, боязнь, страх, жах, заздрість, біль; **позитивними** – подив, лагідність, інтерес, згода, терпіння, вдячність, хоробрість, задоволення, захоплення, радість, щастя, гордість, співчуття, любов, симпатія; **нейтральними** – спокій; **невизначеними** – не страх, не сум, не радість, не щастя, не спокій.

Не кожна з наведених емоцій та її варіантів об'єктивована в оригіналі словом, словосполученням або реченням. До прикладу, емоція інтересу тотожна питальним реченням із питальним словом: «*Aber du, Aschenputtel*», *spracher*, «*was willst du haben?*» (Aschenputtel, 1990, s. 6). – Ну, а ти **что**, Золушка, хочеш? (Братя Гримм, 1991, с. 109) та без нього: «*O mein Gott, Mann*», *schrie dem Igel seine Frau*, «*bist du nicht klug, hast du denn ganz den Verstand verloren? Wie kannst du mit dem Hasen um die Wette laufen wollen?*» (Aschenputtel, 1990, s. 67). – Ах, боже ты мой! – стала кричати на него жена. – Да ты что, одурел в самом деле. **Да в своем ли ты уме?** Как можешь ты бежать с зайцем в запуски? (Aschenputtel, 1990, s. 121), емоції помсти та симпатії описані надфразовими єдностями:

Und der Neid und Hochmut wuchsen wie ein Unkraut in ihrem Herzen immer höher, daß sie Tag und Nacht keine Ruhe mehr hatte. Da rief sie einen Jäger und sprach: «bring das Kind hinaus in den Wald, ich will's nicht mehr vor meinen Augen sehen. Du sollst es töten und mir Lunge und Leber zum Wahrzeichen mitbringen.» (Aschenputtel, 1990, с. 53). И зависть, и высокомерие разрастались, как сорные травы, в ее сердце все выше и выше, и не было ей отныне покоя ни днем, ни ночью.

Тогда она позвала одного из своих егерей и сказала:

– Заведи эту девочку в лес, – я больше видеть ее не могу. Ты должен ее убить и принести мне в знак доказательства ее легкие и печень (Братя Гримм, 1991, с. 235).

«*Ei, du mein Gott! ei, du mein Gott!*» riefen sie, «*was ist das Kind so schön!*» und hatten so große Freude, daß sie es nicht aufweckten, sondern im Bettlein fortschlafen ließen. Der siebente Zwerg aber schlief bei seinen Gesellen, bei jedem eine Stunde: da war die Nacht herum (Aschenputtel, 1990, с. 55). – Ах, боже мой! Ах, боже мой! – воскликнули они. – Какой, однако, красивый ребенок!

Они так обрадовались, что не стали ее будить и оставили ее спать в постельке. А седьмой карлик проспал у каждого из своих товарищей по часу – так вот и ночь прошла (Братья Гримм, 1991, с. 237).

Надфразові єдності містять від двох і більше речень або абзаців, поєднаних тематично й комунікативно. Загальновідомо, що речення – це не просто сума значень окремих слів чи словосполучень, а інтегрований продукт лексичних, структурних та синтаксичних властивостей своїх компонентів. У ході перекладу відтворюють мовленнєві конструкції, а не абстрактні граматичні структури (Кияк, 2006, с. 320–321). Важливо «максимально наближатися до норм рідної мови», керуватися «змістом повідомлюваного» (Кияк, 2006, с. 325).

У відтворенні емотивної лексики німецьких народних казок російською мовою перекладач Г. Петніков (1894–1971) використовує різні технічні прийоми або трансформації, наприклад **відповідники а)** з актуальним значенням: *Das Mädchen ging jeden Tag hinaus zu dem Grabe der Mutter und **weinte** und blieb fromm und gut* (Aschenputtel, 1990, s. 5–6). Дівочка ходила кожен день на могилу к матері и **плакала** и была смирной и ласковой [там само, 79]; б) варіативним: *Die Stiefmutter und die beiden Schwestern erschraken und **wurden bleich vor Ärger**: er aber nahm Aschenputtel aufs Pferd und ritt mit ihm fort* (Aschenputtel, 1990, s. 13–14). Испугались мачеха и сводные сестры, **поблєднєли от злости**; а он взял Золушку, посадил на коня и ускакал с ней (Aschenputtel, 1990, s. 85); в) функціональним: *Die Riesen erschraken, fürchteten, es schlugе sie alle tot, und liefen **in einer Hast** fort* (Aschenputtel, 1990, s. 32). Тут великаны испугались и подумали, что он всех их перебьёт, и бросились **наутек** (Aschenputtel, 1990, s. 98); **вилучення а)** емотивного слова: *Der König, der sein liebes Kind vor dem Unglück **gern** bewahren wollte, ließ den Befehl ausgehen, daß alle Spindeln im ganzen Königreiche sollten verbrannt werden* (Aschenputtel, 1990, s. 46). Король, желая уберечь свою любимую дочь от несчастья, издал указ: все веретена во всем королевстве сжечь (Aschenputtel, 1990, s. 107–108); **смісловий розвиток**: *Die Frau hatte zwei Töchter mit ins Haus gebracht, die schön und weiß von Angesicht waren, aber **garstig und schwarz von Herzen*** (Aschenputtel, 1990, s. 6). Привела мачеха в дом своих дочерей. Были они лицом красивые и белые, но **сердцем злые и жестокие** (Aschenputtel, 1990, s. 79); **додавання** присвійних займенників та **вилучення** емотивних прикметників: *«**liebes Kind, bleib fromm und gut, so wird dir der liebe Gott immer beistehen, und ich will vom Himmel auf dich herabblicken und will um dich sein**»* (Aschenputtel, 1990, s. 5). – **Мое милое** дитя, будь скромной и ласковой, и господь тебе всегда поможет, а я буду глядеть на тебя с неба и всегда буду возле тебя (Aschenputtel, 1990, s. 79); **заміна а)** однієї форми емотивного слова на іншу (замість емотивного дієслова емотивний дієприкметник недоконаного виду): *«**Seht einmal die stolze Prinzessin, wie sie geputzt ist!**» riefen sie, **lachten** und führten es in die Küche* (Aschenputtel, 1990, s. 6). – Поглядите-ка на эту гордую принцессу, ишь как вырядилась, – говорили они, **смеясь**, и отвели ее на кухню (Aschenputtel, 1990, s. 79); б) однієї частини мови на іншу (замість емотивного іменника емотивне дієслово або емотивний при-

кметник): *Obendrein taten ihm die Schwestern alles ersinnliche **Herzeleid** an, verspotteten es und schütteten ihm die Erbsen und Linsen in die Asche, so daß es sitzen und sie wieder auslesen mußte* (Aschenputtel, 1990, s. 6). А кроме того, сводные сестры всячески старались как бы ее посильней **огорчить** – насмехались над нею, высыпали горох и чечевицу в золу, и ей приходилось сидеть и выбирать их оттуда опять (Aschenputtel, 1990, s. 79), *Der Königssohn sagte voll Freude: «du bist bei mir»* (Aschenputtel, 1990, s. 62). Королевич, **обрадованный**, ответил: – Ты со мной (Aschenputtel, 1990, s. 118), (замість дієслова руху прислівник образу дії): *Der Vater aber freute sich; denn es war ihm zu Herzen gegangen, daß er sie so allein zurückgelassen hatte* (Aschenputtel, 1990, s. 18). Обрадовался отец, увидя детей, – было у него **на сердце тяжело**, что бросил он их одних (Aschenputtel, 1990, s. 89) (замість соматизму прикметник розміру): *«Ja», sagte Schneewittchen, «von Herzen gern», und blieb bei ihnen* (Aschenputtel, 1990, s. 55). – Хорошо, – сказала Снегурочка, – **с большой охотой**, – и осталась у них (Aschenputtel, 1990, s. 114), (замість емотивного прикметника емотивний іменник або дієприкметник доконаного виду): *Der Mann hatte keine frohe Stunde gehabt, seitdem er die Kinder im Walde gelassen hatte, die Frau aber war gestorben* (Aschenputtel, 1990, s. 25). С той поры как отец бросил детей в лесу, не было у него ни минуты **радости**, а жена его померла (Aschenputtel, 1990, s. 94), *Der Vogel, froh über seine Freiheit, stieg auf, flog fort und kam nicht wieder* (Aschenputtel, 1990, s. 30). Птица, **обрадовавшись** свободе, взлетела, поднялась высоко в небо и назад не вернулась (Aschenputtel, 1990, s. 97), (замість емоційного вигуку модальна частка): *«ach nein, das ist viel zu schmutzig, das darf sich nicht sehen lassen»* (Aschenputtel, 1990, s. 13). – Да нет, она такая грязная, ей нельзя никому и на глаза показываться (Aschenputtel, 1990, s. 85); в) одного словесного образу емоції на інший (замість того щоб радіти бенкету повною мірою, дівчина радіє лише думці про нього, тобто образ емоції радості зникає й з'являється новий образ – образ думки про радість): *Da brachte das Mädchen die Schüssel der Stiefmutter; freute sich und glaubte, es dürfte nun mit auf die Hochzeit gehen* (Aschenputtel, 1990, s. 8). Принесла Золушка мисочку своєї мачехе, **стала радоватися**, думаючи, що їй можна буде йти на пир, но мачеха сказала: (Aschenputtel, 1990, s. 81), (замість уявного емоційного стану сорому майбутньої емоції сорому): *wir müßten uns deiner schämen»* (Aschenputtel, 1990, s. 5). Нам **будет** за тебе тільки **стыдно**. (Aschenputtel, 1990, s. 81) (замість нейтрального звертання емоційний вигук): *«Kind», sprach die Alte, «wie du aussiehst! komm, ich will dich einmal ordentlich schnüren»* (Aschenputtel, 1990, s. 57). – О, як вони тебе йдуть, дівочка, – молвила старуха, – дай-ка я зашнурую тебе лиф як слід (Aschenputtel, 1990, s. 115); **антонімічний переклад**: *wie sollt' ich's übers Herz bringen, meine Kinder im Walde allein zu lassen* (Aschenputtel, 1990, s. 16). Ведь **сердце-то** у мене **не камень**, я дітей одних бросати в лісу не можу (Aschenputtel, 1990, s. 87); **зміщення**: *«ihr bösen Kinder; was habt ihr so lange im Wald geschlafen, wir haben geglaubt, ihr wolltet gar nicht wiederkommen»* (Aschenputtel, 1990, s. 18). – Что же это вы, **скверные** дети, так долго спали в лесу? А мы уж думали,

что вы назад вовсе не хотите возвращаться (Aschenputtel, 1990, s. 89); **модифікація**: *Wie haben sie sich gefreut, sind sich um den Hals gefallen, sind herumgesprungen und haben sich geküßt!* (Aschenputtel, 1990, s. 23). Как обрадовались они, как кинулись друг другу на шею, как прыгали они **от радости**, как **крепко** они целовались! (Aschenputtel, 1990, s. 93), *Da fingen sie an zu laufen, stürzten in die Stube hinein und fielen ihrem Vater um den Hals* (Aschenputtel, 1990, s. 24–25). Тут **на радостях** они пустились бежать, вскочили в комнату и бросились отцу на шею (Aschenputtel, 1990, s. 94); **згортання та розгортання**: *Es war einmal ein kleines süßes Mädchen, das hatte jedermann lieb, der es nur ansah, am allerliebsten aber seine Großmutter* (Aschenputtel, 1990, s. 39). Жила-была маленькая, милая девочка. И кто, бывало, ни взглянет на нее, всем она **нравилась**, но **больше всех** ее **любила** бабушка (Aschenputtel, 1990, s. 103), **згортання й стилістична спеціалізація**: *da soll sich die kranke und schwache Großmutter etwas zu gut tun und sich damit stärken»* (Aschenputtel, 1990, s. 40). Хотим чем-нибудь **порадовать** бабушку, она больная да слабая, пускай поправляется (Aschenputtel, 1990, s. 103); **згортання й стилістична нейтралізація**: *«wenn ich der Großmutter einen frischen Strauß mitbringe, der wird ihr auch Freude machen; es ist so früh am Tag, daß ich doch zu rechter Zeit ankomme»* (Aschenputtel, 1990, s. 40). «Хорошо бы принести бабушке свежий букет цветов, – это будет ей, наверное, тоже **приятно**; еще ведь рано, прийти вовремя я успею» (Aschenputtel, 1990, s. 104); **калькування**: а) повне *Rötkäppchen* «Красная Шапочка»; б) часткове *Schneewittchen* «Снегурочка»; **генералізація**: *Rötkäppchen aber ging fröhlich nach Hause, und niemand tat ihm mehr etwas zuleid* (Aschenputtel, 1990, s. 43). А Красная Шапочка **счастливо** домой воротилась, и никто уже с той поры ее больше не обижал (Aschenputtel, 1990, s. 106); **конкретизація**: *Von Stund an, wenn sie Schneewittchen erblickte, kehrte sich ihr das Herz im Leibe herum, so haßte sie das Mädchen* (Aschenputtel, 1990, s. 53). Увидит, бывало, Снегурочку – и сердце у ней разрывается, так **невзлюбила** она девочку (Aschenputtel, 1990, s. 111); **стилістична компенсація**: *«guten Tag, liebe Frau, was habt Ihr zu verkaufen?»* (Aschenputtel, 1990, s. 57). – Здравствуй, **голубушка!** Ты что продаешь? (Aschenputtel, 1990, s. 115); **згортання й конкретизація**: *Da hatten alle Sorgen ein Ende, und sie lebten in lauter Freude zusammen* (Aschenputtel, 1990, s. 25). И настал конец их нужде и горю, и зажили они **счастливо** все вместе (Aschenputtel, 1990, s. 94).

Із наведених прикладів видно, що російськомовний переклад не є однозначним. Очевидною постає міжмовна функційна конфронтація, яка спонукає Г. Петнікова до певних змін як емотивної лексики загалом, так і її семантики зокрема. Звичайно, це призводить почасти до спотворення словесного образу певної емоції, почасти до обмеження формування концепту ЕМОЦІЯ, почасти до збіднення емоцій персонажа. Переклад ускладнено ще й тим, що емоції відображено не лише емотивною, а й загальноновживаною лексикою, яка бере участь в описі феномену, наприклад: *«Halt's Maul, Weib», sagte der Igel, «das ist meine Sache. Schwatz nicht in Männergeschäfte. Marsch, zieh' dich an, und dann*

komm' mit) (Aschenputtel, 1990, s. 67). – Да ты уж, жена, лучше помолчи, – говорит ей еж, – это дело мое. В мужские дела ты не вмешивайся. Ступай оденься и пойдем вместе со мной (Aschenputtel, 1990, s. 121).

У наведеному прикладі емоцію гніву Halt's Maul «Мовчати!», Marsch «Марш!» маніфестовано через невдоволення «лучше помолчи», «Ступай». Гнів указує на негативний емоційний стан, що «супроводжується послабленням вольового і розумового контролю над свідомістю і поведінкою» (Психологічний, 1982, с. 37), невдоволення тотожне негативному настрою, самопочуттю, морально-психічному напруженню, дискомфорту (Психологічний, 1982, с. 103). Отже, так званий коефіцієнт експресії (за В.В. Мирошніченком) знижений, у стилістичному відношенні він нейтральний (порівн.: (Большой, 1980, с. 70)), з позиції оцінки – суб'єктивний. Маємо не стільки переклад, скільки інтерпретацію, яка не може викликати ідентичного ефекту в читача.

Змальовуючи далі емоції їжака, наратор акцентує увагу на рівновазі активності й реактивності, перевазі свідомості над почуттям: *Der Igel aber lief nur ungefähr drei Schritte, dann duckte er sich in die Furche nieder und blieb ruhig sitzen* (Aschenputtel, 1990, s. 68). А еж пробежав примерно шага три, забрался затем в борозду и уселся себе там **преспokoйно** (Aschenputtel, 1990, s. 122). Тут позитивну форму емотивного прислівника ruhig «спокійно» відтворено суперлативним ступенем порівняння «преспokoйно». Тобто нейтральну семантику трансформують в експресивну, наголошуючи в такий спосіб на особливостях психіки тварини. Очевидними є відповідність семантиці емоції невдоволення та дисонанс семантиці емоції гніву.

Загалом природа польового їжака агресивна: під час змагань він відверто насміхається із зарозумілого, нерозумного «суперника», повторюючи 37 разів: *«Ich bin schon hier!»* – А я уже здесь!, спонукає зайця до протиприродних дій – бігати 73 рази полем із кінця в кінець. Ці числа не тільки дзеркальні в плані кількісного позначення, а й символічні за змістом: у сумі 37, 73 дорівнює 10. Десять тлумачать як «цілісність, досконалість, завершеність, єдність» (Тресидер, 2001, с. 78).

У контексті нумерології 37 репрезентує самовираження, спілкування, оптимізм, ентузіазм, натхнення (число 3), правду, мудрість, інтелект, інтуїцію, аскетизм (число 7); 73, навпаки, втілює правду, мудрість, інтелект, інтуїцію, аскетизм, самовираження, спілкування, оптимізм, ентузіазм, натхнення (Декоц, 1998, с. 23–26).

Узагальнено для числа 37 характерна тенденція переходу від культури через емоції до знань та моральної досконалості, число 73 підкреслює інтенсивність бажання покарати кривдника фізично, посилює інформацію про чітку організованість і підпорядкованість одних категорій іншим: емоції залежать від культури, культура, своєю чергою, залежить від моральної досконалості та знань. Теоретично аналізовані числа мають позитивну оцінку, практично – негативну. Нагадаємо, що 74-й забіг стає фатальним для зайця й тріумфальним для їжака: *Zum vierundsiebzigsten mal aber kam der Hase nicht mehr zu Ende. Mitten*

auf dem Acker stürzte er zur Erde, das Blut floß ihm aus dem Halse, und er blieb tot auf dem Platze. Der Igel aber nahm seinen gewonnenen Golddukaten und die Flasche Branntwein, rief seine Frau aus der Furche ab, und beide gingen vergnügt nach Hause, und wenn sie nicht gestorben sind, leben sie noch (Aschenputtel, 1990, s. 68–69). Но на семьдесят четвертый раз не добежал заяц до конца: упал на передние ноги, пошла у него кровь горлом, и не мог он двинуться дальше.

Взял еж выигранные им золотой луидор и бутылку водки, вызвал свою жену из борозды, и они **пошли** вместе домой, **оба друг другом вполне довольные**. Если они не умерли, то живут они еще и сейчас (Aschenputtel, 1990, s. 122).

У наведеному прикладі число 74 зведено до кодування образу неприродної (насильницької) смерті: *blieb tot auf dem Platze* «и не мог он двинуться дальше», табування природної відповідно: *nicht gestorben sind* «не умерли» та протиставлення останній життя на тлі теперішнього часу: «то живут ... и сейчас». Це ще раз підтверджує той факт, що в моралістичному світі немає місця для порушення правил і норм, основоположних для лінгвоспільноти. Коли ж традиції добросусідства, толерантність, етикет утрачають свої позиції, тоді спільнота переорієнтовується на жорстоке покарання, що кардинально змінює формат міжетнічних відносин, розстановку сил у регіоні.

Висновки. Розгляд проблеми відтворення емотивної лексики німецьких народних казок у російськомовному перекладі дає змогу зробити такі висновки:

1. Емотивна лексика має певні семантичні особливості. Вона називає, виражає, описує емоції.

2. Застосовано як традиційні методи трансляції емотивної лексики, так і поєднання їх із національно-культурними аналогіями. Усі типи трансформацій є окремішніми та комбінованими. Звичайно, цей поділ умовний. Окремішні трансформації еквівалентні одному, комбіновані – двом різновидам теоретично можливих прийомів перекладу. Домінують окремішні трансформації.

3. Переклад емотивної лексики ґрунтується на основних значеннях: словниковому, текстовому, контекстовому та має свою специфіку, що реалізується через полісемію, синонімію, антонімію, метафоризацію, гіпо-гіперонімію. Сюди додаємо й специфіку жанру: «жорсткий», творчі здібності, досвід перекладача та вік адресата.

Перспективою подальших досліджень є аналіз відтворення функцій емотивної лексики німецьких народних казок, перекладених російською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

Большой немецко-русский словарь в двух томах / сост. Е.И. Лепинг и др. Москва : Русский язык, 1980. Т. II: L–Z. 656 с.

Братья Гримм. Сказки : в 2-х т. Рыбинск : Библиотека альманаха «Пакт», 1991. Т. 1. 384 с.

Головацька Ю. До проблеми перекладу нейтральної та емоційно-забарвленої лексики. *Філологічні трактати. Серія «Філологія (мовознавство)»*. 2017. № 25. С. 205–211.

- Декоц Х., Монте Т.** Нумерология. Магическая сила чисел. Москва : КРОН-ПРЕСС, 1998. 320 с.
- Здражко А.Є.** Еволюція підходів до перекладу дитячої літератури від кінця XIX ст. до початку XXI ст. (англо-український напрям) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.16 «Перекладознавство» ; Херсонський державний університет. Херсон, 2014. 20 с.
- Казка. URL: <https://uk.m.wikipedia.org> (дата звернення: 24.05.2021).
- Княк Т.Р., Науменко А.М., Огуй О.Д.** Теорія і практика перекладу (німецька мова) : підручник. Вінниця : Нова книга, 2006. 592 с.
- Лук'янова Т.Г.** Мультиmodalьне конструювання емоцій: інтерсеміотичний переклад (на матеріалі англійської та української мов). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Германістика та міжкультурна комунікація»*. 2020. № 2. С. 122–128. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2020-2-17>.
- Ольшанська Е.М., Куліш В.С.** Особливості перекладу пареміологічних одиниць у художньому дискурсі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2019. № 41(2). С. 153–156. DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.41.2.3>.
- Психологічний словник* / за ред. В.І. Войтка. Київ : Вища школа, 1982. 216 с.
- Тресиддер Дж.** Словарь символов. Москва : ФАИР-ПРЕСС, 2001. 448 с.
- Шаховский В.И.** Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Москва : ЛКИ, 2008. 208 с.
- Яскевич О.К.** Особливості емоційно-оцінної лексики та її відтворення англійською мовою. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*. 2011. № 12. С. 203–212.
- Aschenputtel und andere Märchen gesammelt von den Brüdern Grimm*. Золушка и другие сказки, собранные братьями Гримм. Marburg : N.G. Elwert Verlag, 1990. 128 S.
- Deneke L.** Die Brüder Grimm. Aschenputtel und andere Märchen gesammelt von den Brüdern Grimm. Золушка и другие сказки, собранные братьями Гримм. Marburg : N. G. Elwert Verlag, 1990. S. 71–77.
- Hermans Fritz.** Affektive Lexik Ihre Darstellung in einer Auswahl einsprachiger Wörterbücher. *Albrecht J., Gerzymisch-Arbogast H., Rothfuß-Bastian D. (Hrsg.) Übersetzung – Translation – Traduction*. Tübingen : Gunter Narr Verlag, 2004. S. 95–105.
- Orosz Réka.** Übersetzungsprobleme und Lösungsstrategien bei Übersetzungen vom Ungarischen ins Deutsche. *Eine empirische Untersuchung von Übersetzungstexten ungarischer Studenten in der Deutschlehrerausbildung (Promotionsarbeit)*. Passau: Philosophische Fakultät, 1999. 169 s.

REFERENCES

- Leping, E.I., Strakhova, N.P., Fillicheva, N.I.** (Eds.) (1980). *Bolchoi nemetsko-russkiy slovar' v dvukh tomakh [Large German-Russian dictionary in 2 volumes]*. Moscow : Russian Language (Vol. II: L–Z) [in German-Russian].
- Brat'ya Grimm** (1991). *Skazki: v 2 t. [Tales: in 2 volumes]*. Rybinsk : Library of almanac «Pact» (Vol. 1) [in Russian].
- Holovats'ka, Yu.** (2017). Do problemy perekladu neutral'noi ta emotsiino-zabarvlenoi leksyky [To the problem of translating neutral and emotionally colored vocabulary].

- Filolohichni traktaty. Serii: Filolohiia (movoznavstvo) – Philological treatises. Series Philology (linguistics). 25* (pp. 205–211) [in Ukrainian].
- Dekots, H., Monte, T.** (1998). *Numerologiya. Magicheskaya sila chisel [Numerology. Key to your inner self]*. Moscow : KRON-PRESS [in Russian].
- Zdrzhko, A.Y.** (2014). *Evolutsiya pidkhodiv do dytyachoi literatury kintsya XIX st. do pochatku XXI st. (anhlo-ukrains'kyi napryam) [Evolution of Approaches to Translating Children's Literature from the Late 19th to Early 21st Century (English-to-Ukrainian Perspective)]* (Extended abstract of PhD thesis). Kherson : State University Kherson [in Ukrainian].
- (2021). *Kazka [Tale]*. URL: <https://uk.m.wikipedia.org> [in Ukrainian].
- Kyyak, T.R., Naumenko, A.M., Ohui, O.D.** (2006). *Teoriya i praktyka perekladu (nimets'ka mova) [Theory and practice of translation (German)]*. Vinnytsia : New Book [in Ukrainian].
- Lukyanova, T.H.** (2020). *Mul'tymodal'ne konstruyuvannya emotsii: intersemiotychnyi pereklad (na materialy anhliis'koi ta ukrains'koi movy) [Multimodal emotion construction: intersemiotic translation (based on English and Ukrainian Languages)]*. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Serii: Hermanistyka ta mizhkulturna komunikatsiia – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Germanic studies and intercultural communication. 2* (pp. 122–128). DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2020-2-17> [in Ukrainian].
- Ol'shans'ka, E.M., Kulish, V.S.** (2019). *Osoblyvosti perekladu paremiolohichnykh odyntys' u khudozhnemu dyskursi [Peculiarities of translation of the paroemiological units in literary discourse]*. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia – Scientific Bulletin of International humanitarian University. Series: Philology. 41, 2* (pp. 153–156) DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.41.2.3> [in Ukrainian].
- Voitko, V.I.** (Ed.) (1982). *Psykhologichnyi slovnyk [Psychological Dictionary]*. Kyiv : Higher school [in Ukrainian].
- Tresidder, Dzh.** (2001). *Slovar' simvolov [The Hutchinson Dictionary of Symbols]*. Moscow : FAIR-PRESS [in Russian].
- Shakhovsky, V.I.** (2008). *Kategorizatsiya emotsiy v leksiko-semanticheskoy sistemyazyka [Categorization of emotions in the lexical-semantic system of the language]*. Moscow : Publishing house LKI [in Russian].
- Yaskevich, O.K.** (2011). *Osoblyvosti emotsiyno-otsinnoi leksyky ta ii vidtvorennya anhliis'koyu movoyu [Features of emotional and evaluative vocabulary and its translation in English]*. *Naukovyi visnyk Pivdenoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho. Lihvistychni nauky – Scientific Bulletin of the South Ukrainian National University named after K. D. Ushinsky. Linguistic sciences, 12* (pp. 203–212) [in Ukrainian].
- (1990). *Aschenputtel und andere Märchen gesammelt von den Brüdern Grimm. Zolushka I drugie skazki, sobrannye brat'yami Grimm [Cinderella and Other Tales collected by the Brothers Grimm]*. Marburg : N. G. Elwert Verlag [in German and in Russian].
- Deneke, L.** (1990). *Die Brüder Grimm // Aschenputtel und andere Märchen gesammelt von den Brüdern Grimm. Золушка и другие сказки, собранные братьями Гримм. Zolushka I drugie skazki, sobrannye brat'yami Grimm [Cinderella and Other Tales collected by the Brothers Grimm]*. Marburg : N. G. Elwert Verlag (pp. 71–77) [in German].

- Hermans, Fritz** (2004). Affektive Lexik Ihre Darstellung in einer Auswahl einsprachiger Wörterbücher // Albrecht J., Gerzymisch-Arbogast H., Rothfuß-Bastian D. (Hrsg.) *Übersetzung – Translation – Traduction*. Tübingen : Gunter Narr Verlag. P. 95–105 [in German].
- Orosz, Réka** (1999). Übersetzungsprobleme und Lösungsstrategien bei Übersetzungen vom Ungarischen ins Deutsche. Eine empirische Untersuchung von Übersetzungstexten ungarischer Studenten in der Deutschlehrausbildung (*Promotionsarbeit*). Passau : Philosophische Fakultät [in German].